

Bátkuml í Patreksfirði

Árið 1964 fannst mjög áhugavert bátkuml frá 10. öld nærri eyðibýlinu Vatnsdal í Patreksfirði. Kumlið fannst er verið var að búa til kartöflugarð. Til þess hafði verið fengin jarðýta og tók það hana tvær umferðir að eyðileggja steinhaus þann sem yfir kumlið mun hafa verið orpinn. Einnig skemmdist sjálft kumlið mikið.

Við fornleifarannsókn kom í ljós að kumlið var eitt hið ríkulegasta er fundist hefur á Íslandi. Sást móta fyrir bát og í honum og nágrenni hans fundust bein sjö ungra einstaklinga, þriggja kvenna og fjögurra karla. Líklegast hefur kona upphaflega verið heygð í bátnum, en bein 6 annarra einstaklinga fundust innanborðs í hrúgu og hafa hugsanlega verið flutt yfir í bátinn úr öðrum gröfum.

Báturninn hefur verið röskir 6 m að lengd og hefur því líklega verið fjögurra manna far. Af bátnum hafa meðal annars varðveisir rónaglar, reksaumur og viðarleifar. Einnig fundust tveir gripir úr hval- eða rostungsbeini sem festir hafa verið við borðstokkinn bakborðsmegin. Þetta eru vaðbein, eða vaðbeygjur, sem vaðurinn (færið) rann á. Lík vaðbein hafa fundist á bátum í kumlum á Lófót í Norður-Noregi. Áður en þetta kuml fannst höfðu með vissu fundist fjögur önnur bátkuml á Íslandi.

Konan í bátnum, sem var um tvítugt er hún lést, hefur fengið með sér mikið og fjölbreytt haugfé, hluti sem komnir eru jafnt frá Bretlandseyjum sem Skandinavíu. Par á meðal má telja beinkamba og kambslíður með skreyti; perlur úr steinasörvi, kingu, blýmet, þórshamar úr silfri, litla bjöllu úr bronsi og kúfíska (arabíská) mynt, sem hangið hefur í steinasörvinu.

Pví hefur verið haldið fram af breskum sagnfræðingi og mörgum fræðimönnum að gripirnir sem fundust í kumli þessu sýni að fólkið hafi átt ættir sínar að rekja til Bretlandseyja. Bjallan sem fannst í kumlinu hefur t.d. verið skilgreind sem

1964

Pjms. 1964: 107-137

Vilhjálmur Örn Vilhjálmsson

Frá rannsókn bátkumlsins í Patreksfirði. Hér sést móta fyrir bátnum í sandinum. Ljósm. Gísli Gestsson.

„kristin, írsk“ bjalla. Nýlega hefur hins vegar verið sýnt fram að bjallan er hvorki írsk né kristin. Hún mun vera frá Englandi og vera gerð á svæði þar sem norrænir menn bjuggu. Kuml, sem að samsetningu og innihaldi eru mjög lík kumlinu úr Vatnsdal, eru hins vegar algeng í Sálpta (Salten) í Norður-Noregi.

Mannabeinin sem fundust í Vatnsdal sýna að fólkið þar hefur verið frekar hávaxið, þ.e. hærra en flestir landnemar hér voru að meðaltali og nýlegar mælingar á útlimeinum þess benda til að fólkið gæti verið frá Norður-Noregi.

